

Az orvosi titoktartásról.

Irtta: DR. HAJNÓCI R. JÓZSEF, kir. tanácsos, Szepesvármegye kir. tanfelügyel. je.

A közmondás szerint: »Amit ketten tudnak, már nem titok«. Kétségtelen, hogy végső elemzésben csak az valódi titok, amit senki sem tud. Ilyen például eddig az élet alapoka. Mihelyt csak egy ember megtud valamit, már nem biztos annak titokban maradása, mert a legszigorúbb óvatosság mellett is megtörténhetik, sőt az önkéntelen közlékenység általános emberi gyarlósága miatt valószínű is, hogy előbb-utóbb több embernek tudomására jut. Ha nem is válik egészen közismeretűvé, de esetleg éppen a legrosszabb akarat birtokába kerülhet. Ilyen eset volt például az elaltatás (hipnózis) és sugallás (szuggeszció) majdnem nyilvános titkának Neukom Ernő verseci kútmester akaratába jutása, aminek szerencsétlen áldozatává lőn Salamon Ella Tuzséron 1894-ben. E szélsőségekkel szemben, közönségesen titoknak mondunk minden olyan ténnyt, amit csak kevésszámú és minden körülményben jóindulatú ember tud.

Az orvos nemes hívatása gyakorlásakor különösen sokat tud meg, aminek titokban maradnia vagy okvetetlenül szükséges, vagy legalább is kívánatos. Szükséges, ha köztudomásra jutása az érdekelt feleknek, a betegeknek és hozzájuk tartozóiknak, jelentős erkölcsi, vagy anyagi kárt okozna; s kívánatos, ha közszájra kerülése csak jelentéktlenebb emberi gyöngeségeket érintene. Például föltétlenül hallgatnia kell az orvosnak arról, hogy miért küldi távoli fürdőbe valamelyik művelt családnak jóreménybe került hajadon leányát; ellenben csak illik elhallgatnia azt, hogy ugyanannak a családnak legény fia múltó nemibaj miatt sántít. Ezek a különbségek gyakran olyan hajszálfinomak, hogy csak az orvosnak előkelő érzése sugja meg: melyik az okvetetlenül szükséges és melyik a csak illendő titok?

E különbségeket nem ismeri az a legelső hivatalos szabály sem, mely az orvost titoktartásra kötelezi: főlavató esküje. Ennek egyik fajtája sem részletez. A két legjelentősebbnek ide vonatkozó szövege ez: »Juramentum pro Doctoratu Medicinae. Ego N. N.

juro per Deum vivum etc., fideque mea spondeo, et promitto: etc.; secreta aegrorum, nisi a legitimo judice ex officio interpellatum, nemini revelaturum; etc. Ita me Deus adjuvet, etc. (1864.) És: »Szülész esküje. Esküdjék: 1. Hogy stb. 5. Hogy a szülők titkait soha ki nem beszélendi, ha csak az élő törvények által arra fel nem szólíttatik. Isten engem úgy segéljen, s a szent Evangéliom. Amen«. (1865.) Ime, mind a kettő csak a titok felfödözésének egyentlenegy föltételét, a törvényes megkérdezést, említi meg, de az orvosi titoktartásnak imént említett és másnemű különbségeiről mit sem szól.

Pedig a másnemű különbségek még nyomatékosabbak, mint a fönt vázoltak. Érdemesek a hivatalos rendezésre is; még pedig külön törvényben és szigorú biztosítékokkal, mert a közéletben nagyérdekűek, gyakorta egyfelől egész családok, s másfelől kiváló derék orvosok jó-, vagy balsorsának fordítói. Nevezetesen: jelentősen különbözik a titoktartás kötelezettsége és terhe, s természetesen a kötelezettség megszegésének következése is, először a kötelezettnek személyes helyzete szerint, hogy magánorvos-e, vagy hatósági orvos? azután a titok alanya szerint, hogy vajjon a beteg maga tudakozódik-e, vagy hozzátartozói, vagy idegen magánszemélyek, vagy hatóságok? s végre a titok tárgya szerint, hogy magánügy, vagy bűnügy forog-e a kérdezősködésben? Mindenik esetben más és más az orvos viszonya a titokhoz és felfödözéséhez.

Ezeket a viszonyokat meg sem említik országos törvényeink, melyek összesen csak három általános körű rendelkezésben szabályozzák az orvosi titoktartást. Közzölök az egyik az orvosnak titoktartó kötelezettségéről általában szól, a másik za orvosnak a polgári sommás pörben tanuskodásáról, s a harmadik az orvosnak a bűnvádi pörben tanuskodásáról. Szövegeiket a következő három csoportban közlöm, zárójegyek közé írva megvilágosító jegyzeteimet.

A) Az orvosnak titoktartó kötelezettségéről általában:

»1878. évi V. törvénycikk, a magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekről és vétségekről.«

»Második rész. A büntettek és vétségek neveiről és azok büntetéseiről.«

»XXIV. fejezet. A titok tiltott felfedezése.«

»328. §. Azon közhivatalnok, ügyvéd, orvos, sebész, gyógyszerész, szülész, aki valamely család, vagy személy jó hírnevét veszélyeztető és hivatalánál, állásánál, vagy foglalkozásánál fogva megtudott, vagy reá bízott titkot, alapos ok nélkül másnak fel-

fedez: vétséget követ el, s a sértett fél indítványára, három hónapig terjedhető fogházzal és ezer forintig terjedhető pénz-büntetéssel büntetendő.* (Vesd össze e törvénycikk 329. §-ával, lentebb.)

»Ezen intézkedés kiterjed a fenn megjelölt személyek segédeire is.*

(Az eljárás a királyi járásbírótság elé tartozik, a bűnvádi pörrendtartást életbeléptető 1897. évi XXXIV. törvénycikk 18. §-ának I. 1. pontja szerint.)

»329. §. Nem tartozik az előbbi szakasz rendelkezése alá azon eset: ha a megjelölt személyek a tudomásukra jutott, vagy reájuk bízott titokról a hatóságot kötelességükhöz képest értesítik, vagy ezáltal megkérdőztetvén, vagy mint tanúk kihallgattatván, azt a hatóság előtt felfedezik.* (Ezt a rendelkezést lényegesen korlátozzák a sommás eljárásról szóló 1893. évi XVIII. törvénycikk 85., 86., 98. és 215. §-ai, vesd össze lentebb; s a bűnvádi pörrendtartásról szóló 1896. évi XXXIII. törvénycikk 204., 205., 206., 229. és 406. §-ai, vesd össze lentebb.)

»XLII. fejezet. A hivatali és ügyvédi büntettek és vétségek.*

»461. §. Közhivatalnokoknak tekintendők azok, kik az állam közigazgatási, vagy igazságszolgáltatási, vagy valamely törvényhatóság, vagy község hatósági teendőjének teljesítésére hivataluknál, szolgálatuknál, vagy különös megbízatásuknál fogva kötelezettek* (tehát: a belügyminisztérium közegészségügyi osztályában állandóan alkalmazott orvosok igen, a közegészségügy rendezéséről szóló 1876. évi XIV. törvénycikk 166. §-a szerint; az országos közegészségügyi tanács tagjai nem, az 1876. évi XIV. törvénycikk 169. §-a szerint; az igazságügyi orvosi tanács tagjai igen, az igazságügyi orvosi tanácsról szóló 1890. évi XI. törvénycikk 1. §-a szerint; a törvényhatósági tisztii fő- és járásorvosok, a budapest székesfővárosi kerületi orvosok, s a városi, községi és kör-orvosok mind igen, az 1876. évi XIV. törvénycikk 145., 155. és 160. §-ai szerint); »úgyszintén azok is, akik az állam, törvényhatóság, vagy a község által közvetlenül kezelt közalapítványoknál, kórházaknál, tébolydákban mint felügyelők, orvosok, hivatalnokok, vagy szolgák vannak alkalmazva.*

»479. §. Egy évig terjedhető államfogházzal büntetendő azon közhivatalnok (vesd össze e törvénycikk 461. §-ával lentebb), aki hivatali állásában tudomására jött hivatalos tárgyalást, meghagyást, tudósítást, vagy pedig hivatalos minőségében kezéhez jött iratot, tudva, hogy tartalmuk hivatali titkot képez, akár az állam, akár magánosok ártalmára, másokkal közöl, vagy

közzétesz.* (Vesd össze e törvénycikk 484. §-ával lentebb. Az eljárás a királyi törvényszék, illetve a sajtó útján közlétevése esetében a sajtóbíróság elé tartozik, a magyar büntetőtörvénykönyveket — 1878. évi V. törvénycikket és 1879. évi XL. törvénycikket — életbeléptető 1880. évi XXXVII. törvénycikk 39. §-a, illetve a bűnvádi pörrendtartást életbeléptető 1897. évi XXXIV. törvénycikk 15. §-ának II. pontja, s 17. §-ának 1. és 4. pontjai szerint.)

»484. §. A jelen (XLII.) fejezetben meghatározott büntettek miatt, a megállapított büntetésen fölül a hivatalvesztés, s a politikai jogok gyakorlásának felfüggesztése is, a vétségek miatt pedig a viselt hivatal, vagy állás, illetőleg az ügyvédség elvesztése kimondandó.*

B) Az orvosnak a polgári sommás pörben tanuskodásáról:

»1893. évi XVIII. törvénycikk, a sommás eljárásról.*

»Első cím. Eljárás a királyi járásbíróságok előtt.*

»IV. fejezet. Bizonyítás.*

»85. §. Tanukként ki nem hallgathatók»:

»1. a lelkész arra nézve, amit a gyónásban, vagy egyébként a titoktartás egyházi kötelessége alatt közöltek vele;»

»2. hivatalban lévő, vagy abból kilépett közhivatalnok oly kérdésekre, amelyekre nézve a tanuságtétellel a hivatali titoktartás kötelességét megsértené, ha e kötelesség alól illetékes felettes hatósága fel nem mentette.* (Vesd össze az 1878. évi V. törvénycikk 329. és 461. §-aival föntebb; s e törvénycikk 98. és 215. §-aival lentebb);

»3. Hivatalban lévő, vagy kilépett közhivatalnok oly körülményekre nézve, melyek közokirattal bizonyíthatók.*

»86. §. A tanuságtétel megtagadható:»

»1. ha a tanu stb.* (az 1—3. pontok nem a titoktartásra vonatkoznak);

»4. oly körülményekre nézve, amelyekre a tanu nem nyilatkozhatik anélkül, hogy a hivatásával járó titoktartó kötelességet, különösen mint ügyvéd, közjegyző, orvos vagy ezek segéde meg ne sértse, amennyiben a titoktartás kötelessége alól föl nem mentették* (vesd össze az 1878. évi V. törvénycikk 329. és 461. §-aival föntebb; s e törvénycikk 98. és 215. §-aival lentebb);

»5. ha a tanu a kérdésre adandó felelettel valamely műszaki, vagy ipari titkot árulna el.*

»A tanu a jelen § eseteiben a kihallgatás előtt, vagy midőn a kérdéses viszony kiderül, figyelmeztetendő: hogy vallomásának megtagadására fel van jogosítva.*

»A megtagadás jogosultsága felől a perbírótság a felek meghallgatása után végzéssel határoz. A végzés ellen, mely a tanut vallomástételre kötelezi, a tanu halasztó hatályú felfolyamodással élhet.«

»98. §. A felek kikérdezésére és esetleges szembesítésére nézve a 85. §. 1. és 2. pontja és a 88. és 89. §-ok alkalmazandók.« (A 85. §. 1. pontja, s a 88. és 89. §-ok nem a titoktartásra vonatkozók.)

»Harmadik cím. Vegyes és átmeneti intézkedések.«

»215. §. A rendes eljárásban, ideértve a kereskedelmi és a váltóeljárást is, megfelelően alkalmazandók a jelen törvény: 85. §-a, 86. §-a, stb.« (a többi nem a titoktartásra vonatkozó).

C) Az orvosnak a bűnvádi pörben tanuskodásáról:

»1896. évi XXXIII. törvénycikk, a bűnvádi perrendtartásról.«

»XIII. fejezet. A tanuk.«

»II. A tanuságtétel akadályai.«

»204. §. Tanuk gyanánt a vallomás semmiségének terhe mellett ki nem hallgathatók:«

»1. a lelkész arra nézve, amit vele a gyónásban, vagy egyébként a titoktartás egyházi kötelessége alatt közölték;«

»2. a védő arra nézve, amit a terhelt vele, mint védőjével tudatott;«

»3. a közszolgálatban lévő, vagy abból kilépett egyén, ha a tanuságtétellel megsértené a hivatali, vagy szolgálati titoktartás köteleességét és e köteleesség alól őt az illetékes feljebbvaló hatóság fel nem mentette.« (Vesd össze az 1878. évi V. törvénycikk 329. és 461. §-aival főntebb; s e törvénycikk 229. és 406. §-aival lentebb.)

»A miniszterekre, a horvát bánra és a legfőbb államszám-
székek elnökeire nézve a felmentést a király adja.«

»Az ügyben eljáró bíróság az illetékes feljebbvaló hatóságot a felmentés megadása végett hivatalból keresi meg.«

»A felmentés csak akkor tagadható meg, ha megadása köz-
érdekbe ütközik.«

»III. Mentesség a tanuságtétel kötelessége alól.«

»205. §. A tanuzás kötelessége alól mentesek és ha vallani hajlandók is, az eskü letetésére nem kötelezhetők:«

»1. a terhelt stb.« (a többi nem a titoktartásra vonatkozó);

»2. az ügyvéd, a közjegyző, az orvos, a sebész, a gyógy-
szerész, a szülésznő és segédjük arra nézve, amit valaki a
hivatásukkal járó bizalomnál fogva titoktartás köteleességével
bízott rájuk, hacsak a megbízó őket a titoktartás alól fel nem

mentette.« (Vesd össze az 1878. évi V. törvénycikk 329. és 461. §-aival föntebb; s e törvénycikk 206., 229. és 406. §-aival lentebb.)

»206. §. A 205. §-ban felsorolt egyének kihallgatásuk előtt, vagy a mikor a kérdéses viszony kiderül, figyelmeztetendők, hogy nem kötelesek tanuságot tenni. Erre tett nyilatkozatuk jegyzőkönyvbe veendő. Az ilyen tanu a kihallgatás folyamán is kijelentheti, hogy nem kíván vallani.« (Vesd össze e törvénycikk 209. §-ával lentebb.)

»Ha az imént említett figyelmeztetés elmaradt, illetőleg a tanu kifejezetten le nem mond a mentesség jogáról, vagy a figyelmeztetés és a lemondás a jegyzőkönyvbe felvéve nincs: a vallomás semmis.«

»209. §. A tanuságtétel megtagadásának oka szükség esetében valószínűvé teendő.«

»A valószínűvé tétel eskü által is törtéhetnek.«

»XIV. fejezet. Bírói szemle és szakértők.«

»I. Általános rendelkezések.«

»229. §. Szakértőkül a lelet és a vélemény semmiségének terhe mellett nem alkalmazhatók azok, akik mint tanuk ki nem hallgathatók, vagy meg nem eskethetők (204. és 221. §§); továbbá stb.; végre, akik a szakértőileg megítélendő körülményről a 205. §. 2. pontjában meghatározott módon szereztek tudomást.« (A 204. §. föntebb van; a 221. § nem a titoktartásra vonatkozó; a stb.-vel jelölt kihagyott mondat sem; a 205. §. 2. pontja föntebb van.)

»XX. fejezet. Perorvoslatok és kijavítás.«

»II. Felelősség.«

»B) Eljárás a királyi ítélőtábla előtt«

»406. §. Ha a kir. ítélőtábla a bizonyítás kiegészítését a törvényszéknek hagyta meg, (403. § második bekezdés)« (ez nem a titoktartásra vonatkozó), »ez a megbízást haladék nélkül teljesíti, s az eredményről a kir. ítélőtáblának az iratok felterjesztése mellett jelentést tesz.«

»A kihallgatottak megesketése iránt a megjelent felek meghallgatása után a kiküldött bíró, illetőleg a megbízott járásbíró határoz.«

»A megesketés csak a 221., 222. és 229. §-okban meghatározott okokból mellőzhető.« (A 221. és 222. §-ok nem a titoktartásra vonatkoznak; a 229. § föntebb van.)

Ime, törvényeinknek az orvos titoktartó kötelezettségéről általában, s a polgári sommás és a bűnvádi pörökben tanuskodásáról szóló rendelkezései sehogyan sem szabályozzák az orvos

viszonyát a titokhoz és felfödözéséhez, az elül vázolt személyes helyzet, a titok alanya, s a titok tárgya szerint változó különbségek nyomán. Kormányrendeleteink között pedig egyetlenegy sem foglalkozik az orvosi titoktartással; még a főt idézett törvények végrehajtásáról szóló rendeletek sem. Tehát az említett részletezés az orvos lelkiismeretének föladata. Némi tájékozásul a többször említett jelentős különbségek körül, szolgáljanak a következők.

Az orvos helyzete szerint: a magánorvos tudomására jutó titkok túlnyomó többsége csak egyes személyek, vagy legfőljebb külön-külön családok érdekeit érintik; a hatósági orvos tudomására jutók pedig gyakran egész községek, városok, sőt vármegyék közérdekeivel kapcsolatosak. Például ha a magánorvos meggyőződése szerint a négy-ötgyermekes családapát a közeli elmezavar fenyegeti, sokkal kisebb az orvos felelőssége e titoknak lehető legtovább megőrzéseért, mint ha a vármegyei tiszt főorvos meggyőződése szerint ugyanaz a baj fenyegeti valamelyik fő-tisztviselőt, akinek hivatalos cselekvéseitől tízezrek sorsa függ; vagy a magánorvosnak mindenesetre tovább lehet, sőt kell is hallgatnia arról, ha valamelyik családban a bujakór tüneteit tapasztalja, mint a városi, vagy járási tisztiorvosnak, ha ugyanazt veszi észre valamelyik iskolában. (Megtörtént!)

A titok alanya szerint: az orvos tudomásáról kérdezősködők között maga a beteg előtt baja súlyosságát tovább kell titokban tartania, mint a betegnek felnőtt hozzátartozói előtt; föltétlenül hallgatnia kell a csak kíváncsi idegen magántudakozódók előtt, s bizonyos határig nyilatkozni tartozik a beteggel erkölcsi, vagy anyagi érdekközösségben lévő idegeneknek. Például a nagybeteg a legvégsőig hitegetnie, biztatnia kell állapota megjavulásával, de a halálraválnak nagykorú hozzátartozóit köteles idejekorán figyelmeztetnie a vég kezdetére, hogy a maguk körében gondoskodhassanak a beteg végső rendelkezésének kieszközléséről és egyéb utólsó tennivalókról; a kíváncsiskodó idegeneknek kitérő semleges szókkal feleljen, de a komolyan érdekelt idegeneket óvatosan tájékoztassa a nagybeteg állapotának lényegéről, hogy idejében megvédhessék esetleges jogait; a hatósági, s különösen bírói tudakozódásokra pedig a tételes törvények betűi szerint szolgáljon fölvilágosításokkal.

A titok tárgya szerint: a magánvonatkozású titokról az orvos csak az illető családtagok, vagy a jelentősen érdekelt idegenek előtt, s mindig nagyon vigyázva beszélhet; ellenben a bűnügyi vonatkozásúakról megelőzhetés esetén tüzetesen köteles az illetékes

hatóságot fölvilágosítania, csak megtorlás esetén pedig méltányoló belátása szerint nyilatkozzék. Például zavart elméjű betegét, akit tolvajlástól, gyujtogatástól, vagy gyilkolástól félthet, okvetetlenül idejekorán helyeztesse hatósági ellenőrzés alá, hogy megakadályozhassák mások és önmaga megkárosításában; viszont a kétségbeesett szegény családapát, ki gyógyíthatatlan hülye kisgyermekét valamely hevenykórjában, szinte kényszerülve, meghalni hagyta, nem szükséges szándékos emberölőül kiadnia.

Mindenféle szabálynál többet ér pedig, ha az orvos minden körülményben állandó életelvűl vallja, hogy: »Galenum oportet esse Tacitum«.
